

«Galiziak lozorro historikotik atera gabe jarraitzen du»

Egile gurean ezezagunen liburu txukunak euskarari ekartzeko ekinean, mendebaldera begira jarri da Pasazaite argitaletxea. Eta aurkeztu digun alerik berriena da *Post-it bizitzak*, Iolanda Zúñiga galiziarrarena (Vigo, 1975). Iñigo Roque Eguzkitzak itzuli ditu 46 narrazio laburrok, berdin dutenak gordinetik zein amorrutik.

| ARITZ GALARRAGA |
Argazkiak: Pelu Vidal

Mundu mailako merkatura saltoa akaso ez, baina zer esanahi du zuretzat euskarara itzulia izanak? Anekdotak sinpatiko bat baino zerbait gehiago?

Xabier Queiruga Pasazaiteko editorearen proposamenak hunkitu egin ninduen, batez ere zentzu atabiko batean. Itzulpen hau “etxera” bueltatzeko modu sinboliko bat da, ezagutzen ez dudana baina amaren abizenarekin presente dagoen jatorri horretara. Liburua ireki eta ezin izango dut dezifratu; estrainioa izango da, baina aldi berean gertuko. Toki egitea kideko kulturetan, diferente izanagatik hurbileko diren horietan, posible da editore konprometitu eta burugogorrekin esker, beren asmoarekin aurrera egiten dutelako merkatu editorialaren azken tendentziengandik urrun. Beren lana, sarri ez sobera agerikoa, ikusgarria da.

Euskaraz orain *Post-it bizitzak*, baina aurretik gaztelaniaz atera da, katalanez. Bidea egiten ari da. Zer aspirazio izan dezake egun galegoz idatzitako liburu batek?

Galegoz idatzitako liburu hori banpiroen arteko sexuaz jardungo duen trilogia bateko lehen alea bada, aspirazio handiak izan ditzaake. Broma aparte, asko dira Bierzoko muga gainditzeko liburuak, nahiz eta, beste aldean, hizkuntza inperialista batean idatzita-

ko liburu batek baino traba gehiago aurkitzen duten: exotikoa izanagatik, beti erakargarria ez den autore galegoaren etiketarekin joango dira, eta leku egin beharko dute babes handiago duten izenburu maremagnum baten erdian. Baina hortxe daude Manuel Rivas edota Suso de Toro, orain arte esandakoa zapuztera datozenak. Motiboa? Testu handiak idatzi dituzte.

“Nire sentitzeko modua beti izan da frenetikoak. Eta ezaugarri hori islatuta geratu zen istorio minimo hauetan”

Narrazio laburrak, askotarikoak, baina guztiak elkartzen dituzten hari batzuek josiak. Belaunaldi baten erretratua agian? Idazlearen ikusmen-eremuak harrapatzen zuenarena?

Hori da: nire ikusmen-eremuak harrapatu zuenaren erretratu heresia. Hamar urte bete ditu liburuak.

2004an, eta hilabete batzuek, nire latitude-luzera zehatzaren konstantzia utzi nuen bertan. Pertsonala, lokala, iraungikorra zena islatzea bilatzen nuen. Garai jakin baten alaba gisa, egokitu zaidan eldarnioa ulertzea nuen helburu. Testu atemporekin luzaz iraun nahi izatea miresten dut, baina nire ekinean ez dago tamaina horretako anbizioarik (enbusteria honek izan dezake autokontsolamendutik, loria literarioa eskuratuko ez duen taldeko partaide naizen aldetik). Edozein kasutan, izan nintzen pertsona haren esentziak bere horretan dirau, lubaki diferentetan posizio

hartzera behartzen zaituzten azaleko gorabeherak moldatu arren. Ezinezkoa niretzat belaunaldi erretratu bat saiatzea.

Narraziootako prosa da, garaia bezala, abiada handikoa, frenetikoa, ahots goran erreztatzeak, auskalo slam konpetizio batean.

Nire sentitzeko modua beti izan da frenetikoa. Eta ezaugarri hori islatuta geratu zen istorio minimo hauetan. Jatorri eta helburu zehatzik gabeko istorioak, elkarren arteko loturarik gabekoak, leherketa baten ondoko hondakinak nola, nire traumak erregistratu ahal izateko sortutakoak. Eta eskerrik asko loreagatik, baina slama talentu eta trebetasunarekin askatzen den ekuazioa da. Ausardiak kutsatuak, gauza serioa iruditzen zaizkidan torneoak dira, eta ahozkotasunera bueltatzen gaituzte. Slam autoktono bat dugu hemen: “A regueifa”.

46 narrazio labur. Izan zitezkeen 46 nobela? 46 film labur? Puntatxo baina ez dute erakusten.

Edozein huskeria pasa daiteke oharkabea, edo abia dezake zibilizazio baten azkena eka-

“Galiziak lekuri ez duen utopia bat da lusofonia, gaiari buruzko sinposioak programatzearekin tematzen garen arren. Edo hori uste du mugatik hogeita hamar kilometrora bizi den Vigoko biztanle honek”.

rriko duen borroka. Handikeriak alde batera utzita, nahikoa da lehen behatzaile batek hartzea eta gero erakustea. Post-it batean sartuko litzatekeena idaztera mugatu nintzen, baina oinarri gisa har daitezkeen abisu labur eta urgentziatzeko horien atzean, akaso eraiki litezke eraikinak. Gertakari ñimiño batek gorde dezakeelako sugetzar gotor bat.

Post-it horietatik salto egin zenuen *Periferia* nobelatzarrera. 500 orrialde.

Udako maitasun dira kontakizun laburrak: pazientzia gutxikoak, lotsa gabekoak, arinak (forman, ez funtsean); ez dizute ezer exijitzen, prest daude edozertarako. Batek ase zaituenean, aspertu edo blokeatu, beste batera egiten duzu salto. Aldiz, etengabeko atentzioa eskatzen duen maitale kontentagaitza da nobela. Hasieratik kartzela. Itxiera kontziente eta ekidin ezina, hain da obsesiboa. Bi urtez beste dimentsio batean bizitzea ekarri zidan *Periferiak*. Inoiz literaturan pasa zaidan eta pasako zaidan gauzarik onena izan da; testu ez sobera ulertua izateaz aparte, eszentriko izateagatik.

Ez generoan bakarrik, salto egin zenuen Brasil aldera ere. Edo, galiziar batentzat, nobela Brasilen kokatzea ez da hainbesteko saltoa? Zer harreman duzue lurralde lusofonoekin?

Hizkuntzari dagokionez, lurralde aliatu batean egotea bezalakoa da. Gainontzeko guztiari dagokionez, Brasilek ez gaitu ezagutzen, ez gara bere interesekoak, ez gaitu behar. Eta irudipena daukat Portugal beti tratatu izan dugula penintsulako morroi gisara, eta horrek eragotzi egiten du *feed-back* natural bat ezartzea. Galiziak lekuri ez duen utopia bat da lusofonia, gaiari buruzko sinposioak programatzearekin tematzen garen arren. Edo hori uste du mugatik hogeita hamar kilometrora bizi den Vigoko biztanle honek.

Garai batean euskaldunok begiratzen genuen Galizia aldera, eta, hara, itzuli izan genituen Castela, Cunqueiro, Novoneyra. Orain tortikolia dugula ematen du, ekialderantz. Zerbait galtzen ari gara?

Gu Euskal Herritik galtzen ari garen gauza bera. Nola da posible deskonexio hau? Akaso geografia sasitsua DNAn geratu zaigu imandua; tartean dugu Kantabriar mendikatea, eta hori izan daiteke motiboa, 2.0 garai global honen erdian, auzokoei kasu ez egiteko. Galiziak, batetik, lozorro historikotik atera gabe jarraitzen du; eta, bestetik, lege orokorrari jarraitzen zaio: aldiriarekiko, masa kultura kontsumitzen du; etxekoarekiko, jai gastronomikoekin eta pelegrinazio turismoarekin dago itsutua. Tortikolia ez dugu ezagutu ere egiten.

“Zer kontsumitu behar dugun Mercamadrdek esaten digun arren, beste jatorri batzuetako produktuak eskatzearen ardura gurea da. Subjektu aktibo bilakatu behar dugu, haiek ez baitira zentroa, ez eta gainontzeko guztiak periferia ere”.

Orain bakarrik iristen zaigu Manuel Rivas, gutxixeago Suso de Toro, apenas Miguel Anxo Murado. Eta dena Madrilen eskala egin ondotik.

Eta hona iristen dira Bernardo Atxaga, Unai Elorriaga, Kirmen Uribe. Eta *Ocho apellidos vascos*. Mese-tatik dena hain bahetua iristeak Estatu honen benetako maila ematen digu. Zer kontsumitu behar dugun Mercamadrdek esaten digun arren, beste jatorri batzuetako produktuak eskatzearen ardura gurea da. Subjektu aktibo bilakatu behar dugu, haiek ez baitira zentroa, ez eta gainontzeko guztiak periferia ere.

Galegoz idatzitako literaturaren diagnosia egin beharko bazenu, nondik hasiko zinateke? Zeintzuk dira aje nagusiak?

Emakume ejertzito bat nabarmentzen da poesian. Gizonak gailentzen dira narratiban, zeina, neurri handi batean, kazetaritzatik ontzen ari den. Banderadunak gara haur eta gazte literaturan. Are Sari Nazionalak ditugu dramaturgia, komiki, saiakeran. Talentuari eginiko laudorio horren ostean dator desen-kantua: gure sistema literarioa mantentzeko irakurlerik ez dugu. Bi faktoreren erruz: bat, ikus-entzunezko edukiak nagusitzen diren garai batean bizi gara, digestio errazagokoak

“Edozein huskeria pasa daiteke oharkabea, edo abia dezake zibilizazio baten azkena ekarriko duen borroka”

direnak; eta bi, guraso eta irakasleen interes gabezia nabarmena da. Ezagutu ditut liburu baten kontrazala irakurtzen duten irakasleak, gero ikasleei liburu guztiaren irakurketa ebaluatzen. Eta hezkuntzan eraikitzen da gizarte-a.

Literaturatik kanpo ere sortzen dira proiektu interesgarriak, Praza Pública, Luzes, Galiza Ano Cero.

Proiektu tatxarik gabeak, edukiari nahiz aurkezpenari dagokionez, zeinetan dauden herri honetako burmuinik argienetako batzuk. Profesional apartak, herria hobetzeko kulturarekin lan egin beharrean Europako Banku Zentrala nola hustu pentsatzen egongo balira, lortuko luketenak. Arazoa da pertsona zintzoak diruditela.

Xerais sariketa irabazi zenuen *Periferiarekin*. Elkarrizketa batean aipatu zenuen denbora zela sariketarekin irabazten zenuen lehen gauza. Idazteko denbora. Ari zara?

Hori izan nuen lehen helburua. Eta azkenaurrekoa, espero dut. Diruaren zati bat gastatu nuen bidaiatzen. Gero, itzuli nintzen istorio fresko batekin PCaren pantailara, baina abandonatu nuen. Gertatzen da bizitza ez dela egitea pentsatzen duzun hori, ateratzen dena baizik. Eta gaingitu beharreko beste bataila batzuk atera ziren, idatzi beharrekoaren paraleloan. Gaur egunean, nire lana da irautea ekonomikoki, eta, memoria daukadanetik, emozionalki. Bost urtean behin idazten dut, kanpokoagandik deskonektatzea lortzen dudanean, istorio batean obsesionatzeraino.

Ez dakit haurrentzako ordutegian gauden, baina ekarri nahi dizut *O Divino Ferrete*, galegoz filmatutako lehen pelikula pornoa izan behar zena.

Beste burmuin pribilegiatu baten ideia izan zen: Alejandro Tobar, Hugin e Munin argitaletxearen editorearena. Hizkuntza eremu guztietan normalizatzea zen asmoa, eta horretarako pentsatu zuen egokia izango zela birjina zen sailetara eramatea, adibidez pornografiara. Curros Enrikezen *El Divino Sainete* urratu zuen, eta jende asko konbentzitu gintuen ontziratzeko. Tamalez, ez zidaten aktore pornoaren papera eman, eta esaldi batzuk idaztera mugatu nintzen. Proiektuaren lodiena porturatu ez bazen ere, garagardo batzuk hartu genituen, eta barre batzuk egin elkarrekin. Zer da literatura, ordea, kideko jendea ezagutu eta elkarrekin gin-tonic batzuk hartzea ez bada? ■

